

Karaoğlu, G. (Editör). (2022). Dijital okuryazarlık. Efe Akademik. ISBN: 978-625-8217-07-0

Karaoğlu, G. (Editör). (2022). Digital literacy. Efe Akademik. ISBN: 978-625-8217-07-0

Nermin ÇAKMAK*



In this study, it is aimed to examine the book titled “Digital Literacy” edited by Gülhanım Karaoğlu. The book, each chapter of which was written by different authors, focuses on traditional media literacy, digital media platforms, information/information literacy, digital economy, fake news in new media, digital media literacy in health, digital advertising literacy, etc. It consists of eighteen chapters that deal with a wide range of digital literacy issues such as. In the book, the subject of digital literacy has been comprehensively discussed in many aspects with theoretical and applied studies. The book has a quality that anyone interested in the subject can benefit from. In addition, academicians in the field of Information and Records Management can also benefit from the book within the scope of related courses. On the other hand, information specialists can also benefit from the book while planning training such as user/information literacy in information centers.

Bu çalışmada, Gülhanım Karaoğlu'nun 2022 yılında editörlüğünü yaptığı “Dijital Okuryazarlık” başlıklı kitabın incelenmesi amaçlanmaktadır. Her bölümü farklı yazarlar tarafından kaleme alınan kitap, geleneksel medya okuryazarlığı, dijital medya platformları, bilgi/enformasyon okuryazarlığı, dijital ekonomi, yeni medyada sahte haber, sağlıkta dijital medya okuryazarlığı, dijital reklam okuryazarlığı vb. gibi dijital okuryazarlık konusunu geniş bir yelpazede ele alan on sekiz bölümden oluşmaktadır. Kitapta her bölüme ilişkin kaynakça bölüm sonlarında yer almaktadır.

İkbal Bozkurt Avcı tarafından kaleme alınan “Geleneksel Medya Okuryazarlığı” başlıklı ilk bölümde (ss. 7-22), öncelikle 20. ve 21. yüzyıllarda medyanın yapısında meydana gelen değişikliklerin ve gelişmelerin medya okuryazarlığını nasıl gündeme getirdiğine ve medya ile ilgili yeni bir pedagojinin neden gerekli olduğuna değinilmiştir. Bölümde 20 ve 21. yüzyıllarda meydana gelen bu gelişmelerin medyanın mülkiyet yapısında; kültür ve kapitalist üretim ilişkisinde medyanın yer aldığı konumda; kapitalizmin toplumu nasıl tüketim toplumuna dönüştürdüğüne ve tüketim toplumunda medya ve reklamların bireylerin tüketim alışkanlıklarının değişmesinde nasıl etkili olduğu vurgulanmıştır (ss. 9-12). Bununla birlikte geleneksel okuryazarlık ile medya

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Erzurum, Türkiye. e-posta: nermin.cakmak@atauni.edu.tr, Assist. Prof. Dr., Ataturk University, Faculty of Letters, Department of Information and Records Management, Erzurum, Türkiye. e-mail: nermin.cakmak@atauni.edu.tr

okuryazarlığı kavramları üzerinde durulmuş ve medya okuryazarlığı kavramı ile ilgili bazı kavram kargaşası yaşandığından bahsedilmiştir. Literatürde medya okuryazarlığı kavramının yerine enformasyon okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, elektronik okuryazarlık gibi kavramların kullanıldığı belirtilmiştir. Bölümde medya okuryazarlığı, Bozkurt Avcı'nın John ve Thoman'dan aktardığına göre "çeşitli yapılarda bulunan medya mesajlarına erişme, analiz etme, değerlendirme ve yaratma yeteneği" olarak tanımlanmaktadır (s. 15). Bu bağlamda Bozkurt Avcı'ya göre (s. 15) çeşitli formlarda iletilen mesajların eleştirel olarak değerlendirilebilmesi ve içeriğin analiz edilebilmesi için medya okuryazarlığı eğitiminin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda bölümde medya okuryazarlığı eğitiminin gerekliliği, önemi ve amaçları kapsamlı bir şekilde ele alındıktan sonra bölüm sonuç başlığıyla tamamlanmıştır. Bölümde medya okuryazarlığının dijital okuryazarlık bağlamında irdelenmesinden ziyade geleneksel medya okuryazarlığı çerçevesinde ele alındığı görülmektedir.

"Toplumsal Boyutlarıyla Dijital Medya Platformlarını Anlamak" başlıklı ikinci bölüm, Duygu Çeliker Saraç tarafından yazılmıştır (ss. 23-41). Bölümde dijital medya platformlarının (DMP), Facebook, Instagram, Google ve Twitter gibi medya platformları olduğu belirtilmiştir. Yazar bölümde bu DMP'lerin avantajlarını, dezavantajlarını; başka bir ifadeyle bu platformları kullananlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini ekonomi politik yaklaşımla ele almıştır. Bölümde DMP, bireysel bir konu olmasından ziyade toplumsallığı bağlamında kuramsal boyutta kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bölümde DMP'nin kullanıcılar için avantajları, kullanıcıların siyasi, ekonomik ve coğrafik sınırların ötesinde düşüncelerini, ilgi alanlarını, etkinliklerini ve olayları diğer kişilerle paylaşmalarına, mesafeden bağımsız kişiler arasında bağ kurmalarına olanak tanınması olarak belirtilirken, dezavantajları ise kullanıcıların bu platformlarda paylaştıkları bilgilerinin yasa dışı kullanılabilmesi ve siber zorbalığa açık hale gelebilmesi olarak açıklanmaktadır (s. 24-25). Bölümde sonuç olarak DMP'lerin kullanıcıların sadece etkileşime girdiği ve sosyalleştiği platformlar olmadığı, bu platformların kullanıcı bilgilerini ve içeriklerini metalaştırmak ve kullanıcının satın almasını sağlamak gibi amaçlarının da olduğuna vurgu yapılmıştır. Diğer bir deyişle kullanıcının kendisi de ürün ve tüketiciye dönüşmektedir (s. 39). Bu bağlamda bölümde konu, bireysel boyutundan çok toplumsal boyutuyla irdelenmiştir.

Kitabın editörlüğünü de yapan Gülhanım Karaoğlu ise "Dijital Okuryazarlık" başlıklı üçüncü bölümü kaleme almıştır (ss. 43-58). Bölümde öncelikle dijital okuryazarlık kavramı açıklanmış ve kavramın ilk kez 1990'larda Paul Gilster tarafından tanımlandığı vurgulanmıştır. Gilster'in tanımına göre dijital okuryazarlık, "bilgisayar ve internet aracılığı ile çok çeşitli kaynaklardan farklı biçimlerde sunulan bilgiyi anlama ve kullanma becerisi"dir (Karaoğlu, 2022, s. 45'te aktarıldığı gibi). Karaoğlu bölümde, dijital okuryazarlık tanımının bilgi teknolojilerinin gelişimine bağlı olarak farklı araştırmacılar tarafından farklı boyutlarıyla ele alındığını ve tanımlandığını ortaya koymuştur. Bölümde dijital okuryazarlığın ağırlıklı olarak kavramsal düzeyde ele alındığı ve dijital yetkinliklerin çeşitli dijital okuryazarlık modelleri (NMC/Yeni Medya Konsorsiyumu, MediaSmarts Modeli, JISC Modeli) bağlamında irdelendiği görülmektedir.

Asiye Ata tarafından kaleme alınan "Eğitim Teknolojileri Açısından Dijital Okuryazarlık" başlıklı dördüncü bölümde (ss. 59-78), enformasyon çağı ve dijital dünya hakkında bilgi verildikten sonra, dijital dönüşümün eğitim ve eğitim teknolojilerini nasıl etkilediği, dijital dünyada öğrenme, eğitimde dijital eğitim araç ve gereçlerinin kullanılması gibi konulara odaklanılmıştır. Bununla birlikte öğrenen, öğretene, materyal ve medya açısından dijital okuryazarlık becerileri eğitim teknolojileri bağlamında irdelenmiştir. Dijital okuryazarlık ile ilgili literatür incelendiğinde de konunun ağırlıklı olarak eğitim bilimleri alanında araştırıldığı görülmektedir (Örneğin, Breakstone vd., 2018; Anisimova, 2020; Pala ve Başbüyük, 2020 Aksoy vd., 2021). Bu bölümde de dijital okuryazarlık Ata tarafından eğitim teknolojileri açısından ele alınmıştır. Konu bölümde daha çok kavramsal açıdan irdelenmiştir. Bölümde özellikle öğrenen, öğretene, materyal ve medya açısından dijital

okuryazarlık konularının ele alındığı başlıkların örneklerle de desteklenmesi konunun daha derinlemesine anlaşılmasında yardımcı olabilir.

“Yeni Medyada Riskler ve Olanaklar: Siber Zorbalık ve Dijital Eğitim Olanakları” başlıklı beşinci bölüm ise Şadiye Kotanlı Kızıloğlu tarafından yazılmıştır (ss. 79-98). Bölümde hem yetişkinler hem de çocuk ve gençler için yeni medyanın olası avantajlarından ve dezavantajlarından bahsedildikten sonra, çevrim içi ortamda siber zorbalığın ne olduğu, çeşitleri ve siber zorbalıkla nasıl mücadele edilebileceği konularında kapsamlı açıklamalar yer almaktadır. Bölümde siber zorbalıkla mücadele edebilmek için kullanılacak bazı web sitelerinin adreslerinin verilmesinin ve bu web sitelerinin amaçlarının ve sunduğu hizmetlerin belirtilmesinin (s. 92-93) bu konuda ihtiyacı olanlar için oldukça faydalı olduğu söylenebilir.

Altıncı bölüm Şirin Karal Temüroğlu tarafından “Bilgi (Enformasyon) Okuryazarlığı” başlığıyla kaleme alınmıştır (ss. 99-124). Karal Temüroğlu bölümde, bilgi okuryazarlığının 21. yüzyılın önemli becerilerinden biri olduğuna vurgu yapmış ve bilgi okuryazarlığı kavramını açıklamıştır. Bölümde sonraki başlıklarda bilgi okuryazarlığı modelleri (Yedi Sütun Modeli, Alberta Modeli, Kuhlthau Modeli, Big6 Modeli, PLUS Modeli, 8W Modeli, McKenzie Modeli, 21CIF Modeli), bilgi okuryazarlığı standartları, Yüksek Öğretim için Bilgi Okuryazarlığı Çerçevesi, Küresel Medya ve Bilgi Okuryazarlığı Değerlendirme Çerçevesi konuları detaylı şekilde açıklanmıştır. Bununla birlikte bilgi okuryazarlığı ile eleştirel değerlendirme çerçevesinde eleştirel bilgi okuryazarlığı kavramı açıklanmış ve dijital çağda bilgi okuryazarlığının günümüz toplumunda önemine yer verilerek bölüm sonlandırılmıştır. Bölüm genel olarak değerlendirildiğinde daha çok bilgi okuryazarlığı üzerinde durulduğu görülmektedir.

Ömer Alanka tarafından kaleme alınan “Dijital Görsel Okuryazarlık” başlıklı yedinci bölümde (ss. 125-140) Alanka, öncelikle görsel okuryazarlık kavramı üzerinde durmuş, ardından dijital teknolojilerdeki gelişmelere bağlı olarak dijital görsel okuryazarlık kavramının ortaya çıktığını vurgulamıştır. Alanka'nın Goldsteinden ve O'Halloran vd'den yaptığı aktarıma göre dijital görsel okuryazarlıkta birey pasif değil aktiftir. Başka bir ifadeyle dijital ortamları kullanan bireyler sadece dijital ortamları tüketmemekte aynı zamanda kendi içeriklerini de üretebilmektedirler. Bu da bireylerin bu dijital çağda multimedya metinleri ve videoları okuma, görüntüleme ve tekrar üretme becerisinin ötesinde okuryazarlık becerisi edinmelerini gerektirmektedir (s. 131).

“Dijitalleşme ve Sinema Okuryazarlığı” başlıklı sekizinci bölüm ise Derya Çetin tarafından kaleme alınmıştır (ss. 141-156). Bölümde ilk olarak sinemanın doğası ve evrenselliği üzerinde durulmuş, film kuramları tarihsel bir perspektiften sunulmuştur. Bölümde sinema okuryazarlığı medya okuryazarlığının bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Çetin (s. 143) sinema okuryazarlığında sinemanın kendine özgü bir dili olduğuna vurgu yapmış ve sinema okuryazarlığını “filmlerde gizlenen politik, ideolojik ve kültürel alt alanların fark edilmesi, film yapımında kullanılan her türlü tematik ve görsel unsurun analiz edilmesi, bilinçli, eleştirel ve aktif bir izleyici olunması” olarak tanımlamıştır. Ardından film kuramları irdelenmiştir. Diğer başlıklarda bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin yeni medya, dijital olanaklar ve sinema üzerindeki etkileri açıklanmıştır. Bölümde son olarak dijital çağda sinema okuryazarlığı kavramının açıklanmasına yer verilmiştir.

Dokuzuncu bölüm Zeynep Biricik tarafından “Dijital Okuryazarlığın Yeni Bir Perspektifi: Dijital Oyun Pedagojisi ve Dijital Oyun Tabanlı Öğrenme” başlığıyla kaleme alınmıştır (ss. 157-176). Biricik'in doktora tezine dayanan bu bölümde öncelikle oyun kavramı açıklanmış ve sonrasında bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin dijital oyunların ortaya çıkmasını nasıl etkilediği ve geleneksel oyunlarla dijital oyunları birbirinden ayıran özelliklerin neler olduğu üzerinde durulmuştur. Ardından pedagoji kavramına yer verilmiş, dijital çağda oyun pedagojisi açıklanmıştır. Bölümde dijital oyunların, dijital ortamın içine doğan günümüz çocuklarına zararlı yanlarının olabileceği gibi yararlı yönlerinin de olabileceği vurgulanmıştır. Bu bağlamda bölümde Biricik, dijital

ortamlarda oyun tabanlı öğrenme ile dijital oyunların eğitsel olarak nasıl kullanılabilirliğini ve dijital oyun tabanlı öğrenme pedagojisinin çocuklar üzerindeki olumlu etkilerinin neler olduğunu açıklamıştır. Kitabın dördüncü bölümünde olduğu gibi bu bölümde de özellikle dijital oyun tabanlı öğrenme konusu açıklanırken örneklerle de desteklenmesi konunun daha derinlemesine anlaşılmasında yardımcı olabilir.

Sait Sinan Atılğan tarafından da “Dijital Okuryazarlığın Bütünleyici Bir Alanı Olarak Dijital Reklam Okuryazarlığı” başlıklı onuncu bölüm kaleme alınmıştır (ss. 177-192). Bölümde, dijital reklam okuryazarlığı, dijital okuryazarlığın bir parçası olarak nitelendirilmiş ve dijital reklam okuryazarlığı, çevrim içi ortamda bireylere iletilen reklam içeriklerinin ve/veya mesajlarının, eleştirel düşünme, analiz etme, değerlendirme, yasal haklarını bilme ve kullanma yeteneği olarak tanımlanmaktadır (s. 178-179). Bölümde reklamın dijitalleşme süreci anlatıldıktan sonra, dijital reklam türlerinin (internet, mobil, oyun içi ve sosyal medya reklamları) açıklamasına yer verilmiştir. Bölümde ayrıca reklam okuryazarlığı, reklam okuryazarlığının bilgi bileşenleri, reklam okuryazarlığının bilgi, estetik, retorik ve tanıtım okuryazarlığı olmak üzere dört boyutuna değinilmiş, ardından dijital reklam okuryazarlığı kavramı ve dijital reklam okuryazarının temel nitelikleri açıklanarak bölüm sonlandırılmıştır.

Caner Dinçer tarafından kaleme alınan “Dijital Tüketici ve Sosyal Medya Reklamları: Algılanan Güven Etkisi” başlıklı on birinci bölümde (ss. 193-210), kullanıcıların sosyal ağlardaki reklamların güvenilirliğini nasıl algıladıkları ve bu algılarının sosyal ağlardaki reklamlara yönelik tutumları ve satın alma niyetleri üzerindeki etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bilgi elde etmek için 198 kişiye anket uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sosyal ağlarda yapılan reklamın algılanan güvenilirliğinin, tüketicilerin bu reklamlara yönelik tutumları ve satın alma niyetleri üzerinde olumlu ve önemli etkisi olduğu görülmüştür.

“Dijital Altyapı ve Dijital Okuryazarlık Bağlamında Dijital Ekonomi ve Kalkınmada Eşitsizlik” başlıklı on ikinci bölüm ise Adem Türkmen tarafından yazılmıştır (ss. 211-232). Konunun kuramsal düzeyde ele alındığı bölümde ilk olarak dijital ekonomi kavramı ve süreci açıklanmıştır. Ardından dijital altyapının kapsamı açıklanmış ve internet omurgası, sabit geniş bant ağları, mobil telekomünikasyon, iletişim uydusu, ağ altyapısı, veri merkezleri, bulut bilişim platformları, uygulama programlama arayüzleri ve entegrasyon hizmetleri ve kullanıcı cihazları gibi bazı dijital altyapı örnekleri açıklanmıştır. Bununla birlikte bölümde dijital okuryazarlık kavramının açıklanmasına yer verilmiş, dijital altyapı ve dijital okuryazarlık bağlamında dijital ekonomi, dünyadan bazı örneklerle sunulmuştur.

Buket Oğuz Alramazanoğlu tarafından yazılan “Sağlıkta Dijital Medya Okuryazarlığı” başlıklı on üçüncü bölümde (ss. 233-246), Oğuz Alramazanoğlu özellikle son 15 yılda sağlık okuryazarlığının öneminin arttığını vurgulamış; elektronik ortamda sağlıkla ilgili uygulamaların gelişmesinin ve bireylerin sağlıkla ilgili bilgi elde etmek için interneti yaygın olarak kullanmaya başlamalarının e-sağlık okuryazarlığının da önemini artırdığını ifade etmiştir (s. 240). Bu bağlamda bölümde öncelikle dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı kavramları açıklanmış, ardından sağlık okuryazarı birey olmanın önemi, sağlık okuryazarlığı düşük olan bireylerin hem kendi sağlıklarını nasıl riske attıkları hem de sağlık kurumlarının ve hizmetlerinin niteliğini nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. Bölümde ayrıca kısaca sağlık okuryazarlığının sınıflandırılması yapılmış ve dijital okuryazarlık sağlık boyutuyla ele alınmıştır. Bölümde sağlık okuryazarlığı ve kapsamı literatür doğrultusunda önemli ölçüde ele alınmıştır, ancak sağlıkta dijital medya okuryazarlık konusu örneklerle nispeten biraz daha genişletilebilir.

Adem Yılmaz ve Vildan Keleşoğlu'nun birlikte kaleme aldığı “Çevrimiçi Sağlık Bilgilerini Doğru Okumak: E-Sağlık Okuryazarlığı” başlıklı on dördüncü bölümde (ss. 247-262) ise, dijitalleşme ile çevrim içi ortamda sunulan sağlık bilgilerini, bireylerin kişisel sağlık sürecini etkin bir şekilde yürütebilmelerinde

kullanırken bazı becerilerin gerekliliğinden bahsedilmektedir. Bölümde bu gereklilik e-sağlık okuryazarlığı olarak nitelenmektedir. Yazarlar bölümde e-sağlık okuryazarlığında, geleneksel okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, sağlık okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı ve bilimsel okuryazarlık olmak üzere altı okuryazarlık becerisine sahip olunması gerektiğini vurgulamışlardır. Bununla birlikte bölümde bireyleri çevrim içi sağlık arama davranışına yönlendiren motivasyonlar, faydalar, engeller ve tehditler üzerinde durulmuştur.

“Dijital Dünyanın Mahremiyet Sorunsalı” başlıklı on beşinci bölüm, Meryem Okumuş tarafından yazılmıştır (ss. 263-276). Bölümde mahremiyet kavramının insanlık tarihi kadar eskiye giden bir olgu olduğu ve çeşitli kültürlerde ve zamanlarda farklı şekillerde yorumlandığı dile getirilmiş, günümüzde ise dijital ortamların pek çok etik ve toplumsal sorunları beraberinde getirdiği ve mahremiyet kavramının yeniden şekillenmesine yol açtığı belirtilmiştir (ss. 265-271). Bu doğrultuda bölümde, dijital okuryazarlık ile mahremiyet ilişkisi kurulmuş, dijital okuyazar olan bireyin aynı zamanda elektronik ortamda kişisel güvenliğini nasıl koruyacağı, kişisel bilgilerini nasıl gizli tutacağı, dijital ortamdaki tehlike ve tehditlerle nasıl başa çıkabileceği ile ilgili bilgi ve beceriye de sahip olacağı vurgulanmıştır (s. 272).

Ülhak Çimen tarafından yazılan “Dijital Okuryazarlık Bağlamında Kamera Gözetim Sistemleri” başlıklı on altıncı bölümde (ss. 277-294) ise, teknolojiye ilerlemelere bağlı olarak gelişen kamera gözetim sistemleri, bu sistemlerle insanların ve nesnelerin dijital verilere dönüştürülerek izlenmesi, bu verilerden çoklu sonuçlar elde edilmesi ve bu sonuçların iktidarlara ne şekilde fayda sağladığı ortaya konmuştur. Bununla birlikte bölümde, bireylerde gözetim kameraları ile ilgili bilinç oluşturulması konusu dijital okuryazarlık bağlamında ele alınmıştır. Bu doğrultuda bölümde, kamera gözetim sistemleri ve türleri, yüz tanıma sistemleri, şüpheli obje algılama sistemleri, plaka tanıma sistemleri, kırmızı ışık ve hız ihlal sistemleri irdelenmiştir.

“Yeni Medyada Sahte/Yalan Haber ve Doğrulama Uygulamalarının Etkinliğine Yönelik Bir Değerlendirme” başlıklı on yedinci bölümde (ss. 295-310) Zuhâl Demir, haber kavramını açıkladıktan sonra, habere duyulan güven ve yeni medyada sahte/yalan haber, sahte/yalan haber türleri, sahte haberlerin yayılımına olanak tanıyan yöntemler (algoritmalar ve filtre balonları; yankı odaları; sahte hesaplar ve bot hesaplar; troller), sahte haberleri doğrulama uygulamaları konularını kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Bununla birlikte bölümde, haber okuryazarlığı bağlamında sahte haberlerin doğrulama uygulamalarına yönelik yapılan araştırmalardan bazılarını yer verilmiştir. Bölümde özellikle sahte/yalan haberleri doğrulama uygulamalarına yer verilmesi konuya ilgi duyanlar açısından dikkat çekici olmakla birlikte, doğrulamanın nasıl yapılacağına dair birkaç örnek verilmesi, bu uygulamaların nasıl kullanılabileceğine dair ışık tutabilecektir.

Kitabın son bölümü olan “Dijital Çağda Haber ve Habercilikte Dönüşüm; Etik İhlaller ve Bir Zorunluluk Olarak Okuryazarlık” başlıklı on sekizinci bölüm (ss. 311-328) de Evin Doğan tarafından kaleme alınmıştır. Bölümde, kullanıcı tabanlı medya platformlarından biri olan Facebook’ta 2022 yılının ilk altı ayında paylaşılan ve en çok etkileşim alan haberler nitel yöntemler kullanılarak ortaya konmuştur. Bu doğrultuda araştırmada, belirtilen haberlere kullanıcılar tarafından yapılan beğeni, yorum, emoji kullanımı ve paylaşımları içeren haberler, habercilik etiği ve haber okuryazarlığı bağlamında incelenmiştir.

20. yüzyılın ortalarında geleneksel okuryazarlık kavramı sorgulanırken ve bireylerin (öğrencilerin) kendi ana dillerinde okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi üzerinde tartışılırken; 20. yüzyılın ortalarından sonra bilgi teknolojilerinde kaydedilen hızlı ilerleme geleneksel okuryazarlık kavramının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gibi farklı beceri ve yeterlilikler açısından tartışılmasına yol açmıştır. Bu bağlamda bilgisayar okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı gibi pek çok kavram ortaya çıkmıştır (Silik ve Aydın, 2021, s. 18). Tanıtımı yapılan bu kitap da bu kavramlardan “Dijital Okuryazarlık” kavramıyla adlandırılmıştır. Kitaptaki pek çok bölüm yazarı tarafından da

belirtildiği gibi dijital okuryazarlık kavramı ilk kez 1997 yılında Paul Gilster tarafından tanımlanmıştır. Gilster'in tanımına göre dijital okuryazarlık, "bilgisayar ve internet aracılığı ile çok çeşitli kaynaklardan farklı biçimlerde sunulan bilgiyi anlama ve kullanma becerisi"dir (Karaoğlu, 2022, s. 45'te aktarıldığı gibi). Bu doğruluda özellikle pandemi döneminde önemini daha çok hissettiren dijital teknolojiler, gündelik hayat, iş, eğitim ve boş zaman gibi yaşamın her alanında toplumun her kesiminde hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu durum bireylerin iletişim şekillerini, üretim ve tüketim alışkanlıklarını, zamanı kullanma ve yönetme biçimlerini de kökten etkilemiş ve dönüştürmüştür. Sosyal yaşam, ekonomi, kültür, eğitim ve politika gibi pek çok alanda meydana gelen dijital dönüşüm bireylere pek çok fayda sağlamanın yanı sıra bazı dezavantajlar ve zorluklar da getirmektedir. Bu bağlamda bireylerin bu yeni teknolojilerle mücadele edebilmeleri ve bilgi teknolojilerini etkin bir şekilde kullanabilmeleri için işlevsel okuryazarlık becerilerine ve yetkinliklerine sahip olmaları önemlidir (Karaoğlu, 2022, s. 3). Bu bağlamda bu kitapta toplumun dijital teknolojilerle iç içe olduğu medya, sağlık, eğitim, pazarlama ve reklam, ekonomi, sinema, habercilik, sahte/yalan haber ve mahremiyet gibi pek çok alanda bireylerin internet, Facebook, Instagram, Google ve Twitter gibi dijital medya platformlarında hem bilerek yaptıkları bilgi arama, erişim ve eriştikleri bilgiyi anlama, kullanma hem de dijital ortamda farkında olmadan karşılaştıkları içerikleri, içeriklerin vermek istediği mesajı eleştirel olarak değerlendirme, anlama ve kullanma beceri ve yetkinliklerine nasıl sahip olacakları ile ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir. Kitapta bununla birlikte bireylerin dijital ortamları kullanırken karşılaşılabilecekleri riskler ve bu riskleri nasıl fark edecekleri ve yönetecekleri konuları da ele alınmıştır. Kitap genel olarak değerlendirildiğinde ele alınan konuların genişliği ve kitapta sunulan temel bilgiler bağlamında toplumun her kesiminden bireye hitap ettiği söylenebilir. Diğer taraftan kitapta belirtilen konuların yazarlar tarafından ağırlıklı olarak literatür çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda kitapta dijital ortamları kullanırken nelere dikkat edilebileceği, dijital okuryazarlık becerilerinin ve yetkinliklerinin nasıl geliştirilebileceği konularının örneklerle de desteklenmesinin özellikle konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmayanlar için faydalı olabileceği söylenebilir. Kitaptan bilgi ve belge yönetimi alanı da dahil olmak üzere sağlık, eğitim, iletişim, sinema ve televizyon, mühendislik gibi farklı disiplinlerdeki akademisyenler ilgili derslerinde faydalanabilirler. Bununla birlikte bilgi uzmanları da bilgi merkezlerinde kullanıcı/bilgi okuryazarlığı gibi eğitimleri planlarken kitaptan yararlanabilirler.

Kaynakça

- Aksoy, N. C., Karabay, E. ve Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim*, 14(2), 859-894. <https://doi.org/10.18094/josc.871290>
- Anisimova, E. (2020). Digital literacy of future preschool teachers. *Journal of Social Studies Education Research*, 11(1), 230-253. <https://www.learnstechlib.org/p/216438/>
- Breakstone, J., McGrew, S., Smith, M., Ortega, T. ve Wineburg, S. (2018). Why we need a new approach to teaching digital literacy. *Phi Delta Kappan*, 99(6), 27-32. <https://doi.org/10.1177/0031721718762419>
- Karaoğlu, G. (Editör). (2022). *Dijital okuryazarlık*. Efe Akademik
- Pala, Ş. M. ve Başbüyük, A. (2020). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9(3), 897-921. <https://doi.org/10.30703/cije.672882>
- Silik, Y. ve Aydın, F. (2021). Dijital okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı: karşılaştırmalı bir inceleme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 17-34. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.907788>